

Warszawa, 7 października 2024

Komunikat 06/2024
Komitetu Problemowego ds. Kryzysu Klimatycznego
przy Prezydium PAN
o uwzględnieniu wyzwań klimatycznych
w działaniach po powodzi we wrześniu 2024 roku

W dobie postępującego globalnego ocieplenia zdarzenia ekstremalne związane z zaburzeniami obiegu wody (opady nawalne, powodzie i susze) stają się **częstsze i bardziej dotkliwe niż w przeszłościⁱ, uderzając w mieszkańców i gospodarkę**. Katastrofalna powódź, która dotknęła południe Polski we wrześniu 2024 roku, była skutkiem ekstremalnych opadów. Prawdopodobieństwo tego i podobnych mu zjawisk, w wyniku zmiany klimatuⁱⁱ, i przy intensywności nasilającej się ze wzrostem temperatury, wzrosło dwukrotnie. **Jeśli nie podejmiemy natychmiastowych działań dla redukcji antropogenicznych emisji CO₂, prawdopodobieństwo podobnych zdarzeń, będzie – wraz ze wzrostem temperatury – szybko narastać**. Narastać będzie również wielkość strat wskutek coraz liczniejszych i bardziej złożonych zagrożeń. Niewłaściwa adaptacja do większej częstotliwości bardziej intensywnych opadów, czyli m.in.: gospodarka przestrzenna nieuwzględniająca błękitno-zielonej infrastruktury, gospodarka wodna nieuwzględniająca zarządzania zlewniowego i zmian bilansu wodnego zlewni, degradacja krajobrazu i infrastruktura techniczna niedostosowana do zmieniających się warunków, pogłębiają i dalej będą pogłębiać ryzyko występowania wysokich strat powodziowychⁱⁱ.

Jeśli przy odbudowie po katastrofalnej powodzi nie będziemy patrzeć w przyszłość, a stosować rozwiązania z przeszłości, zapominając o zmieniających się i narastających zagrożeniach, nie wykorzystamy szansy na zastosowanie rozwiązań, które w najwyższym możliwym stopniu będą je łagodziły. **Konieczna jest oparta na wiedzy zmiana sposobu myślenia o środowisku i przyrodzie, nie jako o przeszkodzie w rozwoju, lecz sprzymierzeńcu w skutecznym zapewnieniu odporności i bezpieczeństwa hydrologicznego oraz żywnościowego i zdrowotnego**. Dlatego też wyzwania klimatyczne muszą być uwzględnione zarówno w pilnych działaniach z zakresu odbudowy popowodziowej, jak i przedsięwzięciach strategicznych.

Postulujemy w szczególności:

- 1) W rozwiązaniach prawnych – **szybką i skuteczną zmianę i integrację prawa oraz działań praktycznych w zakresie włączenia adaptacji do zmiany klimatu w takie obszary jak:**
 - a) **planowanie przestrzenne** – prowadzone obecnie na obszarach wyznaczonych przez granice administracyjne, nie uwzględnia wykraczających poza te granice procesów fizycznych i przyrodniczych;
 - b) **gospodarka leśna** – niedostatecznie uwzględnia funkcje ochronne lasów i usługi ekosystemów leśnych, w tym wpływ lasów na bilans wodny zlewni;
 - c) **gospodarka rolna** – konieczne jest priorytetowe wdrażanie metod rolnictwa odtwarzającego glebę i strukturę krajobrazu i wzmacniających usługi ekosystemowe na rzecz gospodarki wodnej;
 - d) **gospodarowanie wodami** – konieczne jest uwzględnienie retencji krajobrazowej i środowiskowej oraz zintegrowane zarządzanie krajobrazem w skali zlewni z planowaniem przestrzennym;
 - e) **wprowadzanie planów zarządzania ryzykiem powodzi i suszy;**
 - f) **skuteczna realizacja wymogów ochrony środowiska;**
 - g) **zapewnienie ram prawnych i finansowych dla odtwarzania usług ekosystemowych zgodnie z Rozporządzeniem o Odbudowie Zasobów Przyrodniczych.**
- 2) W rozwiązaniach infrastrukturalnych – **poszukiwanie i wykorzystywanie synergii, które można osiągnąć, stosując jednocześnie rozwiązania techniczne i środowiskowe** (rozwiązania oparte na przyrodzie – NBS – *nature based solutions*), przez:
 - a) **połączenie NBS**, w tym zagospodarowania lasów, odtwarzania mokradeł, planowania przestrzennego, dobrych praktyk rolniczych i retencji naturalnej i krajobrazowej, z **zabezpieczeniami hydrotechnicznymi;**
 - b) **systemowe wprowadzenie błękitno-zielonej infrastruktury** w miastach i poza nimi;
 - c) **ograniczenie i/lub wycofywanie zabudowy z terenów zalewowych** tak, aby unikać strat powodziowych;
 - d) **zmianę funkcji, formy, konstrukcji, lokalizacji lub użytkowania infrastruktury** tak, aby minimalizować skutki zalania i zapewnić możliwość skutecznego zarządzania kryzysowego oraz niezbędnego minimum bezpieczeństwa w warunkach zdarzeń ekstremalnych;
 - e) **aktualizację obowiązujących wytycznych projektowych dotyczących budowy infrastruktury** (w tym hydrotechnicznej, kanalizacyjnej, komunikacyjnej) z uwzględnieniem najnowszej wiedzy na temat długoterminowych projekcji zmian klimatu i rosnącego ryzyka strat wskutek awarii urządzeń hydrotechnicznych i infrastruktury podczas katastrofalnych epizodów powodziowych;

- f) **nowelizację obowiązujących aktów prawnych** poprzez wprowadzenie przepisów umożliwiających szybszą i systemową adaptację gospodarki wodnej i gospodarki przestrzennej do zmiany klimatu.

Jako Komitet Problemowy ds. Kryzysu Klimatycznego przy Prezydium PAN deklarujemy swoją gotowość włączenia się w prace merytoryczne związane z odbudową i przystosowaniem gospodarki i społeczeństwa do wyzwań klimatycznych.

Uchwała wyraża opinię Komitetu i nie powinna być utożsamiana ze stanowiskiem Polskiej Akademii Nauk (par. 5 ust. 3 Uchwały nr 1/2023 Prezydium PAN w sprawie utworzenia komitetów problemowych i rad przy Prezydium Polskiej Akademii Nauk na kadencję 2023-2026).

ⁱ IPCC, 2022: *Climate Change 2022: Impacts, Adaptation, and Vulnerability. Contribution of Working Group II to the Sixth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change* [H.-O. Pörtner, D.C. Roberts, M. Tignor, E.S. Poloczanska, K. Mintenbeck, A. Alegría, M. Craig, S. Langsdorf, S. Löschke, V. Möller, A. Okem, B. Rama (eds.)]. Cambridge University Press. Cambridge University Press, Cambridge, UK and New York, NY, USA, 3056 pp., doi:[10.1017/9781009325844](https://doi.org/10.1017/9781009325844).

ⁱⁱ Kimutai, J., Vautard, R., Zachariah, M., Tolasz, R., Šustková, V., Cassou, C., Skalák, P., Clarke, B., Haslinger, K., Vahlberg, M., Singh, R., Stephens, E., Cloke, H., Raju, E., Baumgart, N., Thalheimer, L., Chojnicki, B., Otto, F., Koren, G., Philip, S., Kew, S., Haro, P., Vibert, J., Von Weissenberg, A. 2024. *Climate change and high exposure increased costs and disruption to lives and livelihoods from flooding associated with exceptionally heavy rainfall in Central Europe*. DOI: 10.25561/114694 <https://spiral.imperial.ac.uk/handle/10044/1/114694>.